

Аналітична діяльність методиста

Олена Половенко, завідувач центру координації діяльності методичних кабінетів (центрів) та методичної роботи з педагогічними кадрами Кіровоградського ОІППО імені Василя Сухомлинського;
Антоніна Постельняк, методист

Модернізаційні зміни в структурі і змісті сучасної освіти потребують пошуку нових підходів до моделювання ефективної системи науково-методичної роботи з педагогічними кадрами, яка б успішно функціонувала в постійному режимі оновлення й розвитку, ґрунтувалася на наукових засадах, сприяла підвищенню рівня загальнодидактичної, методичної, технологічної і психологічної підготовки педагогів до підвищення якості навчально-виховного процесу, забезпечувала розвиток творчого потенціалу педколективів.

Основні завдання аналітичної діяльності методичних працівників чітко визначені Положенням про районний (міський) методичний кабінет:

- вивчення і аналіз рівня освітньо-кваліфікаційного забезпечення навчально-виховного процесу кадрами з відповідною базовою освітою;
- вивчення і аналіз стану викладання предметів і курсів базового навчального плану;
- вивчення і аналіз стану організації і ефективності навчально-виховного процесу в навчальних закладах;
- вивчення і аналіз рівня знань, умінь і навичок учнів відповідно до державних стандартів;
- вивчення і аналіз ефективності науково-методичної роботи з педагогічними кадрами;
- вивчення і аналіз умов забезпечення психічного здоров'я вихованців;
- упровадження здоров'язбережувальних технологій;
- вивчення і аналіз ефективності управлінської діяльності керівників навчальних закладів.

Ефективність науково-методичної роботи визначається насамперед рівнем науково-методичного супроводу навчально-виховного процесу та залежить від чітко побудованого управління методичною роботою.

Тому великого значення в системі науково-методичної роботи набуває **аналітична діяльність методичних служб**, розробка моніторингової моделі в системі науково-методичної роботи на регіональному рівні управління, яка надавала б можливість здійснення на рефлексійній основі гнучкого управління методичними структурами в районі (місті), своєчасної діагностики та коригування їхньої діяльності.

Контрольно-діагностична й корекційна функції є одними з найважливіших у діяльності методичних кабінетів (центрів). Вони здійснюються з метою виявлення ступеня досягнення поставленої мети й визначених завдань, одержання об'єктивної достовірної інформації про стан методичної роботи на районному (міському), шкільному рівнях, навчально-виховного, педагогічного процесу та визначення невикористаних резервів щодо здійснення системного та своєчасного контролю за реалізацією запланованого.

Центр координації діяльності методичних кабінетів (центрів) та методичної роботи з педагогічними кадрами Кіровоградського ОІППО постійну увагу приділяє *вивченню й аналізу діяльності методичних служб, ефективності науково-методичної роботи з педагогічними кадрами.*

Так, центр координації при комплексному і тематичному вивченні діяльності методичних кабінетів, центрів методичної та соціально-психологічної служб особливу увагу приділяє *питанням:*

- науково-методичного забезпечення модернізації освіти, створення умов для рівного доступу до якісної освіти;
- створення системи збереження і зміцнення здоров'я дітей, утвердження здорового способу життя;
- інформатизації навчально-виховного процесу;
- модернізації виховної роботи в навчальних закладах відповідно до вимог Національної доктрини розвитку освіти;
- упровадження інноваційних технологій та інтерактивних методів навчання;

- організації роботи з обдарованими дітьми та розвиткові творчих здібностей учнів;
- вивчення й упровадження педагогічних ідей В. Сухомлинського;
- забезпечення результативності підвищення кваліфікації та організації методичної роботи з педагогічними кадрами.

Ефективна контрольно-аналітична система управління методичною роботою створена методичним кабінетом відділу освіти Олександрівської райдержадміністрації. Вона включає:

- вивчення рівня освітньо-кваліфікаційного забезпечення навчально-виховної роботи педагогів відповідно до державних освітніх та освітньо-кваліфікаційних стандартів;
- постійний аналіз ефективності проведених методичних заходів, підготовку наказів за підсумками їх проведення (наприклад, накази відділу освіти «Про підсумки проведення панорами педагогічних ідей та знахідок “Прийоми розвитку навчальної співпраці учнів у розвивальному навчанні”», «Про підсумки проведення районного етапу Всеукраїнського конкурсу-захисту педагогічних освітніх інновацій»);
- тематичне вивчення й аналіз стану внутрішньошкільної методичної роботи, викладання навчальних предметів, роботи класних керівників, результатів проведених контрольних зрізів.

Слід відзначити *актуальність тематики* вивчення стану організації та ефективності методичної роботи з кадрами, зокрема:

- «Про стан інформаційно-методичного забезпечення модернізації навчально-виховного процесу в (заклади освіти)»;
- «Про організацію методичної роботи з класними керівниками в (заклади освіти)»;
- «Про роль шкільних психологів у формуванні сприятливого мікроклімату в учнівському та педагогічному колективах в (заклади освіти)»;
- «Про організацію роботи з молодими вчителями в (заклади освіти)»;
- «Роль методичних формувань у розвитку творчої майстерності вчителів у (заклади освіти)»;
- «Про атестацію педагогічних працівників у (заклади освіти)»;

- «Про роботу практичних психологів (заклади освіти) із забезпечення психологічного супроводу допрофільної підготовки школярів та підготовки їх до профільного навчання».

Підвищити результативність вивчення, створити повну картину динаміки розвитку фахового та методичного рівнів педагогічного колективу методистам допомагає застосування різноманітних *діагностичних анкет, текстів контрольних робіт, тестів* тощо.

Підсумки тематичного вивчення стану викладання предметів, результатів проведених контрольних зрізів, аналізу участі в олімпіадах (районних, регіональних, обласних), конкурсах *розглядаються* на засіданнях колегії відділу освіти, нарадах керівників шкіл, *узагальнюються* наказами відділу освіти, керівників навчальних закладів.

За результатами вивчення проводяться *методичні дні, консультації, готуються методичні рекомендації, бюлетені:*

- «Рейтингове оцінювання діяльності освітніх установ відповідно до власного положення про огляд на кращий навчальний заклад»;
- «Моніторинг якості математичної освіти учнів 4-х класів початкової школи»;
- «Моніторингове дослідження з питань вивчення ефективності курсової підготовки вчителів, результативності участі педагогів у методичних формуваннях».

За наслідками комплексного вивчення проведено *виїзні засідання методичної ради* в районах, підсумки тематичного вивчення підбиті *на нарадах-семінарах* керівників навчальних закладів та методичного активу, *семінарах-практикумах* різних категорій педагогів.

Відповідно до плану роботи інституту проведено *методичні декади* в окремих районах.

Здійснюючи комплексне і тематичне вивчення діяльності районних (міських) методичних кабінетів, центр координації приділяє належну увагу **оцінюванню ефективності аналітичної діяльності методистів, завідувачів РМК (НМЦ).**

Вивчення показує, що останнім часом методичні кабінети приділяють цій проблемі більше уваги, використовуючи рекомендації обласного семінару з проблеми «Система аналітичної і коригувальної діяльності районного (міського) методичного кабінету (центру)».

Заслуговує на увагу **контрольно-аналітична діяльність директора центру методичної та соціально-психологічної служби управління освіти Кіровоградської міської ради.**

З метою контролю за роботою методистів та надання їм вчасної допомоги розроблений *графік відвідування* адміністрацією методичних заходів, які проводяться працівниками центру, *щопонеділка* перевіряються їхні щоденні плани, проводяться співбесіди щодо виконання запланованого.

Стимулом підвищення педагогічної майстерності працівників центру є *атестація*.

Створена **інформаційно-аналітична система** управління методичною роботою *включає:*

- систематичне проведення моніторингу рівня професійної компетентності педагогічних працівників, стану викладання навчальних предметів, результатів навчальної діяльності учнів;
- участь у ліцензуванні навчальних закладів міста;
- підготовку та розгляд питань щодо стану організації навчально-виховної роботи, методичної роботи на засіданнях колегії управління освіти, нарадах керівників, засіданнях методичної ради центру.

На нарадах директорів, зокрема, розглянуто такі актуальні питання:

- «Про стан використання диференційованого підходу при викладанні природознавства та навколишнього світу»;
- «Про використання диференційованого підходу при викладанні хімії, біології»;
- «Про організацію роботи з обдарованими учнями»;
- «Про методичне забезпечення впровадження інформаційних технологій під час викладання предметів природничо-математичного циклу»;
- «Про результати апробації педагогічних програмних засобів у загальноосвітніх навчальних закладах міста».

Методичний кабінет відділу освіти Долинської райдержадміністрації належну увагу приділяє вивченню ефективності методичної роботи в навчальних закладах району.

Лише за останні три роки прийняті рішення колегії відділу освіти з таких питань:

- «Про стан методичної роботи в закладах освіти району»;
- «Про стан початкової освіти в районі»;
- «Про організацію роботи з молодими спеціалістами в районі»;
- «Про підсумки стажування молодих спеціалістів»;
- «Про виконання планів курсової підготовки».

На засіданнях ради РМК розглядалися актуальні питання модернізації освіти, підвищення результативності методичної роботи з педагогічними кадрами, планування діяльності методичних формувань; результативність участі вчителів у конкурсі «Учитель року», результативність запровадження в роботу педагогів району програм «Рівний — рівному» і «Діалог» та ін.

- Працівники РМК провели моніторинги:*
- рівня професійної компетентності вчителів району;
 - якості математичної освіти в 4-х класах;
 - рівня забезпечення підручниками учнів шкіл району;
 - результатів участі учнів у II етапі всеукраїнських учнівських олімпіад із базових дисциплін;
 - результатів участі учнів у всеукраїнських, обласних конкурсах.

Методичний кабінет відділу освіти Олександрійської райдержадміністрації

щороку глибоко та всебічно аналізує ефективність методичної роботи з педагогічними кадрами в районній ланці та результативність діяльності кожного методичного формування, психологічної служби, стан кадрового забезпечення й ін.

У полі зору РМК постійно перебувають питання результативності модернізаційних процесів у початковій ланці освіти. У ході вивчення проводяться контрольні зрізи знань, тестування, співбесіди, що дає можливість з'ясувати реальний стан справ, причини недоліків та визначити шляхи їх усунення.

За результатами вивчення стану *кожен методист подає стислу інформацію за спеціальною схемою:* дата вивчення, тема вивчення, мета, висновки, рекомендації щодо поліпшення стану. За результатами аналізу видається **«Освітнянський вісник».**

З метою надання адресної методичної допомоги практикується проведення **днів методиста** (раз на місяць), визначені зони посиленої методичної уваги, адресного науково-методичного впливу.

Останнім часом великого значення в системі методичної роботи набуває об'єктивна оцінка роботи педагогічних колективів, методичних формувань, окремих учителів. Однією з методик є **рейтингова система**.

Проте, як показує аналіз діяльності методичних кабінетів (центрів), на перше місце частина методистів ставить розв'язання оперативно-організаційних проблем у методичній роботі, а більш глибокі методичні проблеми професійного розвитку педагогів залишаються нерозв'язаними.

Як підвищити ефективність аналітичної діяльності рай(міськ)методкабінетів і кожного методиста?

Це питання потребує постійної уваги завідувачів РМК (НМЦ).

Слід подбати насамперед про **поглиблення знань методистів** із даної проблеми та **вдосконалення вмінь аналітичної діяльності**.

Варто, на нашу думку, присвятити цим питанням кілька занять методичного семінару з метою опрацювання сучасних підходів до планування контрольної-аналітичної діяльності методичних служб.

«Метод педагогічного аналізу, — стверджує Ю. Конаржевський, — це система правил і операцій, необхідних для вивчення педагогічного процесу й управління ним, а також причин, які впливають на його кінцеві результати».

Педагогічний аналіз має реалізувати три групи завдань (пізнавальні, конструктивно-організаційні та виховні).

Пізнавальні завдання — це вивчення досвіду роботи педагогічної діяльності, вивчення позитивних тенденцій у її розвитку, причин низької результативності, шляхів її подолання.

Конструктивно-організаційні завдання полягають у розробці єдиних педагогічних вимог до організації методичної роботи як цілеспрямованої системи, до прогнозування кінцевого результату.

Виховні завдання полягають у стимулюванні творчої активності кожного члена педагогічного колективу на основі об'єктивного

і справедливого оцінювання його роботи, знаходження успіхів та ініціативи.

Головними об'єктами педагогічного аналізу мають бути:

- заняття в різноманітних формах методичної роботи (*лекції, семінари, практикуми, круглі столи, дискусії тощо*);
- відкриті уроки, позакласні заходи в системі методичної роботи;
- уроки і позакласні заходи вчителів у процесі вивчення стану викладання навчальних предметів;
- заняття в дошкільних закладах;
- заняття в позашкільних закладах.

Педагогічний аналіз як складна аналітико-систематична діяльність вимагає від методиста наявності певного комплексу професійних знань і вмінь аналітичного характеру.

З метою вдосконалення цих умінь необхідно **ретельно планувати навчання методистів**, передбачивши *опрацювання таких проблем: «Вивчення й аналіз результативності підвищення кваліфікації і самоосвіти педпрацівників», «Сучасні підходи до вивчення й аналізу ефективності науково-методичної роботи»* й ін.

Корисним буде опрацювання на заняттях *діагностичних методик вивчення якостей учителя і рівня його підготовки до професійної діяльності та системи методичної роботи в школі*, запропонованих В. Зверевою в посібнику «Як зробити керування школою успішним?», та анкет оцінювання ефективності методичної роботи, які подає Б. Тевлін у посібнику «Контрольно-аналітична діяльність керівника школи».

У навчанні методистів важливо забезпечити оптимальне поєднання й раціональне співвідношення теорії і практики, науково-теоретичної і практичної, технологічної підготовки. А тому належне місце мають зайняти не лише лекційні і семінарські заняття, а й *практичні заняття, тренінги, моделювання, розробка й захист проектів, ділові ігри* та ін.

Результатом проведення практичних занять може бути *розробка алгоритмів аналізу, програм вивчень, пам'яток, схем, узагальнювальних таблиць, діаграм* тощо.

Так, наприклад, алгоритм вивчення аналізу й оцінки ефективності внутрішньошкільної

науково-методичної роботи може бути орієнтовно таким:

№	Основні напрями і показники методичної роботи	Джерела інформації для аналізу	Наявність якості		Бали 0 1 2 3
			+	-	

Такий підхід забезпечить практичну спрямованість навчання, що позитивно вплине на діяльність кожного методиста.

Означимо **основні напрями науково-аналітичної підготовки методиста:**

- діагностика рівня професійного розвитку вчителя, вивчення запитів педагогів та їхніх інформаційних потреб;
- побудова прогностичної професійної моделі вчителя;
- аналіз інноваційних програм, перспективних педагогічних технологій;
- формування банку методик (педагогічних, психологічних, соціологічних тощо);
- створення інформаційного банку педагогічних теорій, технологій, проблем підвищення кваліфікації, передового досвіду.

Підвищення ефективності аналітичної діяльності методистів забезпечується *рівнем оволодіння сучасними технологіями моніторингу:*

- професійної підготовленості вчителя;
- рівня знань, умінь і навичок учнів;
- результативності виховного процесу та ін.

Необхідно пам'ятати, що *зміст і форми контролю-аналітичної діяльності передусім повинні мати логічний зв'язок із плануванням, визначатися проблемою, завданнями методичного кабінету (центру), бути спрямованими на реалізацію пріоритетних напрямів його діяльності.*

Плануючи роботу РМК (НМЦ) на навчальний рік, слід чітко визначити **основні блоки аналізу ефективності науково-методичної роботи** з педагогічними кадрами в навчальних закладах регіону та в районній (міській) ланці:

- стан початкового навчання та викладання навчальних предметів в основній і старшій школі;
- рівень знань, умінь і навичок учнів;
- здоров'я дітей;
- ефективність управлінської діяльності керівників навчальних закладів;

- управління неперервною освітою педагогічних кадрів;
- забезпечення рівного доступу до якісної освіти;
- психологічний супровід управління науково-методичною роботою;
- дотримання мовного законодавства;
- атестація педагогічних кадрів;
- організація виховної роботи та рівень вихованості школярів;
- організація роботи з обдарованими дітьми;
- упровадження інформаційних технологій у діяльність керівників шкіл, учителів;
- усунення недоліків за результатами комплексних і тематичних вивчень, атестації навчальних закладів.

А. Єрмола і О. Суджик *рекомендують* відповідний **розділ плану представити у формі таблиці з такими графами:**

- об'єкт експертизи;
- мета експертизи;
- методи експертизи;
- терміни проведення;
- узагальнення результатів;
- виведення результатів на рівні обговорення;
- виконавці;
- інструментарій експертизи;
- відмітка про виконання.

При плануванні слід конкретизувати **вид аналізу:**

- *за об'єктом* (навчальний заклад, педколектив, РМО (ШМО), клас, учитель, процес навчання, виховання, управління);
- *за суб'єктом* (самоаналіз, взаємоаналіз, адміністративний аналіз);
- *за змістом* (комплексний, тематичний, параметричний, оперативний, підсумковий);
- *за метою* (оцінка, підсумки, регулювання, виявлення резервів, узагальнення досвіду);
- *за періодичністю* (періодичний, одноразовий, постійний).

У цьому розділі плану слід *передбачити* розробку пам'яток, програм вивчень та експертиз, підготовку методичних рекомендацій.

Вивчення стану методичної, навчально-виховної роботи в навчальних закладах слід обов'язково пов'язувати з організацією і змістом методичної роботи (проведення методичних тижнів, декад, днів, призначення кураторів навчальних закладів із числа методичних працівників, визначення зон посиленої уваги тощо).

Особливу увагу слід приділити *підвищенню якості планування аналітичної діяльності кожного методиста*.

Звичайно, кожен працівник РМК (НМЦ) має можливість вибирати форми організації своєї роботи, проте ведення ділової документації, створення необхідного банку інформації обов'язкове для всіх методистів.

Важливим напрямом діяльності методиста є *комплексне й тематичне вивчення* стану окреслених питань. По кожному такому вивченню слід мати чіткий план і необхідний інструментарій (аналітичні довідки, інформації, графіки, діаграми, анкети, тести тощо).

Пропонуємо одну з форм ведення *книги «Вивчення й аналіз стану внутрішньошкільної методичної роботи та навчально-виховного процесу в освітніх закладах»*:

I розділ. План-графік вивчень у 20__/20__ навчальному році

№	Питання вивчення	Об'єкти вивчення	Термін вивчення	Форма узагальнення	Форма обговорення

II розділ. Плани вивчень:

1. Тема вивчення _____
2. Мета вивчення _____
3. Терміни вивчення _____
4. Хід вивчення: _____

№	Методи вивчення	Об'єкти вивчення	Терміни вивчення	Хто залучається до вивчення

5. Форма і назва узагальнювального документа _____

6. Форма обговорення _____

7. Основні висновки _____

8. Рекомендації.

Принципи	Зміст принципів
Державної національної спрямованості	Здійснення державної політики в галузі освіти, урахування головної мети й завдань освітньої діяльності
Науковості	Свідоме оперування науковими термінами й поняттями, використання досягнень науки, інноваційного досвіду
Конструктивності	Вихід та визначення нової мети, постановка завдань, проектування конкретних справ щодо досягнення прогнозованих результатів
Ретроспективності	Глибокий і всебічний аналіз попередніх даних із метою визначення цінності досягнутих результатів
Перспективності	Передбачення близької і віддаленої перспектив розвитку освіти
Об'єктивності	Забезпечення повної відповідності результатів і висновків фактичному стану справ

III розділ. Аналіз відвіданих уроків, позакласних, методичних заходів

(Радимо заготовити на окремих сторінках схеми аналізів.)

Наприклад, **аналіз засідання методичного об'єднання:**

1. Дата, час, місце проведення.
2. Учасники та їх кількість, склад.
3. Порядок денний.
4. Мета відвідування.

№	Параметри аналізу	Позитивні сторони засідання	Хронометраж часу	Невикористані резерви

5. Висновки.

6. Рекомендації.

Чітко осмислити пріоритети діяльності кабінету (центру) допоможе *діагностична функція*, виконання якої передбачає систему заходів для досягнення поставленої мети й реалізації визначених стратегічних і перспективних завдань, зокрема:

- підбір тестів, розроблення різних видів анкет, складання питань співбесід, протоколів, фіксування результатів спостережень;
- проведення діагностування педагогічних працівників, керівників методичних формувань;
- обробку й аналіз результатів діагностики;
- узагальнення підсумків діагностування;
- розробку методичних рекомендацій щодо подальшого вдосконалення організації науково-методичної роботи.

Здійснюючи педагогічний аналіз, слід спиратися на принципи, сформувані В. Бондарем та М. Скрипник.

В. Бондар рекомендує враховувати такі **принципи педагогічного аналізу:**

Принципи	Зміст принципів
Єдності кількісного і якісного	Наявність достатньої кількості показників за всіма напрямками освітньої діяльності для висновків

М. Скрипник виділяє такі *системоутворювальні принципи інформаційно-аналітичної системи управління* в методичній роботі, як повнота й інтегральний аналіз, неперервність, динамічність і аналіз інформації, діяльнісне використання інформації, відкритість вимірювань.

Дотримання цих принципів забезпечить ефективність аналітичної діяльності методистів.

Підвищенню якості педагогічного аналізу сприятиме також *дотримання методистами основних аналітичних етапів:*

- етапу попереднього ознайомлення з предметом аналізу, який включає збір матеріалів, виділення головної ланки, класифікацію;
- етапу морфологічного опису предмета аналізу, що передбачає розчленування предмета аналізу на блоки, елементи з метою повного розкриття змісту, характеристику кожного компонента;
- етапу опису структури предмета аналізу, установлення взаємозв'язків;
- етапу визначення причини, дослідження системи чинників, побудови причинно-наслідкових зв'язків;
- етапу узагальнення, який вимагає формування висновків і пропозицій.

М. Скрипник у структурі інформаційно-аналітичної системи управління методичною роботою виділяє такі *три етапи:* підготовчий, практичний, аналітичний.

Як вважають науковці, на підготовчому етапі слід здійснювати відбір інформації для планування методичної роботи та її прогнозування, визначити напрями збору інформації.

В. Зверева виділяє такі *інформаційні потоки:*

1. Підвищення кваліфікації педагогічних кадрів — збирання інформації стосовно професійних потреб і запитів учителів освітнього закладу, їхніх професійних труднощів; виконання навчальних планів і програм із підвищення кваліфікації педагогічних кадрів; ефективності всіх форм підвищення кваліфікації вчителів та якості

навчально-методичної документації в системі підготовки та перепідготовки педагогічних кадрів.

2. Організація методичної роботи — збирання інформації стосовно рівня професійної компетентності керівників методоб'єднань і ефективності підвищення їхньої кваліфікації; стану та ефективності роботи з молодими спеціалістами; організації методичного забезпечення роботи педагогів-експериментаторів і вчителів, які працюють в інноваційному режимі; якості лекційно-семінарських занять на базі методичних кабінетів (центрів) і опорних шкіл.

3. Організація та проведення атестації педагогічних кадрів — збір інформації стосовно атестованих педагогів, змісту і якості їхньої професійної діяльності та підготовки до атестації, стану і якості роботи з педагогами, які отримали рекомендації за результатами атестації; стану і якості навчально-методичних матеріалів, пропонує атестованими вчителями.

4. Організація моніторингу якості освіти — збирання інформації стосовно змісту і результатів освітньої діяльності закладу та окремих педагогів, характеру їх відтворення в програмі розвитку та освітній програмі; якості освітньої підготовки учнів, виховання й розвитку в системі основної та додаткової освітньої роботи з дітьми; стану, якості й результатів проведення інтелектуальних марафонів, олімпіад, конкурсів у школах, на базі методичного кабінету і в опорних закладах, а також тестування учнів різними незалежними комісіями; характеру, стану й результатів різноманітної діяльності з учнями в системі неперервної додаткової освіти.

Інформаційно-аналітична діяльність методиста має передбачати також:

- збір інформації про інновації в сучасній педагогіці;
- узагальнення й трансляцію перспективного досвіду;
- інформаційне та довідково-бібліографічне забезпечення навчальних закладів;

- випуск інформаційно-методичних матеріалів.

Проте слід *пам'ятати*, що формування інформаційних потоків не завершується визначенням їхнього змісту.

Слід кожному *продумати* методи збирання інформації, *визначити* періодичність цієї роботи, джерела передачі інформації; *оцінити*, де і як буде використано отриману інформацію.

Особливо наголошуємо *на практичному етапі*, що включає збір *необхідної інформації*.

Збирання педагогічної інформації методичними працівниками — складний і динамічний процес.

В аналітичній діяльності методиста важливим напрямом має бути *вивчення й аналіз результативності підвищення кваліфікації педагогічних кадрів*.

Зібрати необхідну інформацію та зробити об'єктивні висновки про приріст знань і вмінь педпрацівників, які повернулися з курсів, семінарів, допоможуть відвідування їхніх уроків, проведення індивідуальних співбесід, анкетування, аналіз шкільної, методичної документації, спостереження й ін.

У *співбесідах* можна використати такі *запитання*:

— Яка ідея щодо поліпшення діяльності школи з'явилась у Вас після прослуховування курсу лекцій?

— Які нові педагогічні технології, методи запроваджуєте у своїй практичній діяльності?

— З якою новою літературою ознайомились, як Ви її оцінюєте й використовуєте?

— Які проблеми пропонуєте для обговорення на засіданнях педагогічної ради, для опрацювання в шкільних методичних формуваннях?

Розгляньмо найпоширеніші методи збирання інформації.

У практиці методичні працівники найчастіше використовують *анкетування*. Проте воно не завжди є результативним. Основними чинниками ефективності анкетування є: точне формулювання мети й завдань; підбір запитань, їх зміст; уміння проаналізувати й узагальнити результати анкетування.

Тестування — система прийомів для випробовування окреслених психічних рис і властивостей людини; завдання стандартної форми, виконання якого має виявити наявність певних знань, умінь і навичок, здібностей, інших психологічних характеристик (інтересів, емоційних реакцій тощо).

Важливим складником аналітичної діяльності методистів є *відвідування й аналіз уроків*.

Підкреслимо, що високий рівень професійної компетентності методиста, практичне оволодіння науковими підходами, принципами й методикою спостереження та аналізу уроку — головна умова ефективності цього аналізу.

Готуючись до відвідування й аналізу уроків, варто ознайомитись із надрукованими в різних посібниках пам'ятками, програмами, схемами спостереження відповідно до визначеної мети відвідування, типів уроків, тематики вивчення та ін.

Належну увагу слід приділяти *аналізу документації навчального закладу, методичного формування, керівника школи, учителя*.

Існують різні *види матеріалів*, які містять важливу інформацію для методиста, *серед них*: плани роботи школи, методичних формувань, самоосвітньої роботи, протоколи та стенограми нарад, засідань, конференцій, статистична інформація тощо.

Робота з документами потребує насамперед глибокого аналізу, розподілу педагогічних документів за змістом, забезпечення класифікації інформації, її інтерпретації.

Потрібно зауважити, що об'єктивні дані неможливо отримати, використовуючи лише один метод. Допоможуть доповнити, уточнити, поглибити отримані дані інші методи.

При вимірюванні рівня професійного розвитку вчителя слід користуватися *методиками з перевіреною валідністю*.

Зібрана інформація має бути систематизованою та узагальненою. Наочно інформацію про якісний склад педагогічних кадрів, рівень професійного розвитку рекомендуємо показувати *графічно*, за допомогою різних діаграм. Порівняння отриманих даних дасть об'єктивну інформацію,

дозволить методисту спрогнозувати конкретні напрями методичної роботи.

Одержана інформація систематизується та обробляється. За результатами готуються *управлінські рішення* щодо корекції та регулювання діяльності педагогічних колективів, методичних формувань, окремих учителів.

Оскільки робота працівників РМК ґрунтується передусім на директивних, нормативних, звітних документах, які не лише опрацьовуються й складаються в папки, а й вимагають постійної роботи з ними, важливо виробити **алгоритм дій від отримання документа, його вивчення, складання програми, наказу, листа, заходів на його виконання до спостереження, контролю та аналізу виконання розпорядчого документа.**

З цією метою доцільно вести **журнал обліку** за такою схемою:

№	Дата отримання документа	Назва документа	Основні його положення	Дії щодо його виконання	Де обговорю- ватиметься цей документ	Відмітка про виконання

Як свідчить практика, не можна успішно управляти методичною роботою, не аналізуючи її хід і розвиток, не порівнюючи наявний стан із минулим, не з'ясовуючи причин позитивних і негативних результатів функціонування системи.

Надзвичайно важливим аспектом аналітичної діяльності є *вибір критеріїв оцінювання оптимального функціонування методичної роботи як системи.*

Працівники РМК (НМЦ) повинні мати:

- чітко визначені критерії оцінювання ефективності функціонування методичної роботи в школі;
- критерії оцінювання результативності методичної роботи, тобто критерії оцінювання позитивних змін у професійному вдосконаленні педпрацівників під її впливом;
- педагогічні технології, які передбачають визначеність циклограми оцінювання, методику одержання необхідної інформації,

аналіз інформації та її порівняння з еталонними зразками визначення оцінки.

Проблемі оцінювання ефективності методичної роботи приділяли увагу багато провідних науковців (М. Поташник, І. Жерносек, П. Худомінський, Н. Немова, О. Сидоренко, А. Єрмола, Б. Тевлін та ін.). Аналіз їхніх робіт дає можливість виокремити такі **критерії ефективності функціонування методичної роботи:**

1. Оптимальність цілей і завдань методичної роботи на певний період:

- чітке визначення прогнозованих проміжних та кінцевих результатів;
- урахування якісного складу педпрацівників, їхньої професійної компетентності при організації методичної роботи;
- урахування стану викладання навчальних предметів та стану виховної роботи;
- урахування при досягненні поставлених цілей здобутків педагогічної теорії, ППД, вимог реформування освіти.

2. Оптимальність визначеного змісту та його інформаційна насиченість:

- актуальність проблематики та її практичне наповнення;
- зміст (пріоритетність, обсяг, інформаційне забезпечення, відповідність поставленим цілям і завданням).

3. Оптимальність педагогічних засобів для досягнення поставлених цілей та завдань.

4. Організація методичної роботи як системи визначається за такими ознаками:

- забезпеченість взаємозв'язку та якості всіх структурних компонентів системи;
- діагностичний та системний підхід у її організації;
- прояв основних функцій та принципів системи методичної роботи;
- чіткість визначених пріоритетів;
- участь педпрацівників у колективних методичних заходах;
- спрямованість усіх методичних заходів на кінцевий результат;
- керованість методичної роботи.

У ході вивчення стану внутрішньошкільної методичної роботи з педагогічними кадрами слід **глибше аналізувати інноваційний потенціал навчального закладу, педагогічних працівників** — здатність створювати, сприймати, освоювати й реалізувати нововведення,

інноваційні технології навчання, виховання та управління, інтерактивні методи навчання.

Важливим аспектом діяльності кожного методиста є *аналіз ефективності роботи створених у районній (міській) і шкільних ланках методичних формувань*.

Оцінити ефективність методичних формувань допоможе врахування таких параметрів:

- актуальність проблем; чіткість визначення та узгодженість мети й завдань;
- урахування інтересів та запитів педагогів;
- вибір оптимальної структури, форм і методів навчання педагогів;
- планування методичного формування відповідно до обраної форми; урахування змісту аналізу діяльності методичного формування за минулий рік;
- зміст, форми роботи методичного формування відповідно до вибраної науково-методичної проблеми та етапу її дослідження (опрацювання);
- раціональне поєднання колективних, групових та індивідуальних форм роботи;
- методичне забезпечення навчально-виховного процесу;
- використання інноваційних технологій, інтерактивних методів навчання;
- система роботи з питань оволодіння досягненнями психолого-педагогічної науки, педагогічними технологіями, ППД;
- організація роботи з молодими вчителями;
- організація самоосвітньої діяльності;
- результативність роботи методичних формувань;
- культура спілкування.

З метою вивчення ефективності функціонування методичних формувань радимо скористатися орієнтовними показниками оцінювання результативності методичної роботи в різних колективних об'єднаннях учителів (додаток).

Надзвичайно важливо при проведенні педагогічного аналізу занять у системі методичної роботи враховувати принципи цілеспрямованості та системного підходу, діагностичності, науковості, аналізу обґрунтованості заняття з позицій досягнутого результату, демократичності, оперативності, конструктивності й ін.

При аналізі радимо дотримуватись алгоритму технології педагогічного аналізу занять, запропонованого авторами посібника

«Технологія діяльності завідуючого районним (міським) методичним кабінетом»
К. Старченком, В. Пуцовим, Б. Гадзецьким.

Аналізуючи ефективність *управління розвитком творчості педагогів, творчого потенціалу педколективу*, слід звернути увагу на такі *аспекти*:

- глибоке вивчення індивідуальних психологічних особливостей, творчого потенціалу, інтересів і запитів керівників шкіл, учителів, вихователів;
- створення умов для самостійної роботи, вивчення ППД, упровадження інноваційних технологій;
- підтримування відповідного психологічного мікроклімату в педагогічному колективі.

Важливим аспектом аналітичної діяльності методиста є *щорічний аналіз* кількісного і якісного складу педагогічних кадрів, результатів атестації та підвищення кваліфікації.

Серед основних недоліків організації та проведення атестації є формальний, суб'єктивний характер оцінювання якості педагогічної діяльності вчителя, ігнорування можливостей моніторингового дослідження при вивченні професійної компетентності педагогів.

У змісті методичної діяльності радимо передбачати розробку **діагностичного інструментарію** для організації і проведення моніторингу рівня професійної компетентності вчителя: анкети вивчення його професійних потреб, кваліметричні моделі визначення рівня професійної компетентності; організацію індивідуальної роботи з педагогом; розробку індивідуальних програм його професійного розвитку; надання індивідуальних консалтингових послуг, створення професійного портфолію, картотеки обліку методичної діяльності вчителів, які мають педагогічні звання.

Методична робота має сприяти розвитку сучасного стилю педагогічного мислення, формуванню професійних навичок, готовності вчителя до професійної самоосвіти й самовдосконалення. Тому під час оцінювання діяльності вчителя необхідно враховувати його власну професійну самооцінку. Головне — стимулювати самого вчителя до осмислення та вирішення своїх професійних проблем.

Дослідники виділяють чотири напрями самодіагностування вчителя:

- 1) раціональне використання попереднього досвіду;
- 2) оволодіння новими методами та прийомами навчальної діяльності;
- 3) розумне їх поєднання під час розкриття конкретного змісту матеріалу;
- 4) здійснення зворотного зв'язку в процесі самоаналізу та самооцінки викладання свого предмета.

У створенні особистісно зорієнтованої системи оцінювання професійного зростання педагога, стимулювання його до самоосвітньої діяльності вагому роль відіграє *моніторинг*. Завдяки його впровадженню накопичується інформація про рівень якості самоосвіти, кожен педагогічний працівник має змогу оцінити, спрогнозувати особистий саморозвиток та забезпечити своє неперервне професійне зростання.

Надзвичайно важливим у діяльності методиста є *аналітико-дослідницький етап*.

Мета цього етапу — синтез, систематизація й аналітична обробка інформації, отриманої різними каналами, формування висновків і розробка методичних рекомендацій.

Аналітична робота — різновид наукової роботи, збір та аналіз інформації, її узагальнення, обробка й генерація ідей, проектів рішень, оптимальних шляхів і конкретних дій.

М. Поташник пропонує використати таку *схему аналізу: результати* → навчально-виховний процес → умови (кадрове, науково-методичне, матеріально-технічне забезпечення).

Суть аналізу:

- розподіл об'єкта аналізу на компоненти;
- об'єктивна оцінка кожного з них;
- установлення причиново-наслідкових зв'язків, взаємозалежності компонентів;
- обґрунтування висновків;
- вироблення рекомендацій, проектів рішень.

Аналіз має дати відповідь на такі питання:

1. Чому виникли недоліки?
2. Як ліквідувати причини?
3. Як конкретно поліпшити справу?

При діагностично-прогностичному аналізі роботи визначених об'єктів можна скористатися такою формою:

№	Об'єкт аналізу	Успіхи	Недоліки	Причини	Завдання на перспективу

Результатом аналітичної діяльності методистів має бути прийняття оптимальних рішень та створення умов для їх реалізації.

Слід удосконалити якість підготовки, оформлення і прийняття аналітичних документів: довідки, доповідної записки, акта, рішення методичної ради, проекту наказу тощо.

Їх зміст, обсяг, конструктивність визначаються тривалістю вивчення, поставленою метою, видом аналізу.

Ефективність діяльності методиста, опікуваних ним форм методичної роботи із закріпленими категоріями педагогічних працівників визначається результатами професійної діяльності педагогів, рівнем їхньої педагогічної майстерності, станом навчально-виховної роботи.

Урахування вищезазначених рекомендацій дозволить покращити аналітичну діяльність методистів, посилити їхній вплив на професійне становлення та розвиток творчого потенціалу педагогів, збагатити свою педагогічну лабораторію.

Створення творчої лабораторії методиста має розпочатись із самоаналізу своїх можливостей, знань і умінь, виявлення труднощів у вирішенні професійних проблем та невикористаних резервів.

Практика свідчить, що тільки самоаналіз, об'єктивне самооцінювання дають можливість методисту правильно визначити оптимальні напрями самоосвіти, самовдосконалення, не відставати від вимог сьогодення.

Додаток

Орієнтовні показники оцінювання результативності методичної роботи в різних об'єднаннях учителів

Методичне об'єднання

1. Кількісний і якісний склад методичного об'єднання (*освіта, стаж, кваліфікаційна категорія педпрацівників, курси підвищення кваліфікації*).

2. Якість планування роботи МО на діагностичній основі. Наявність діагностичної карти МО. Глибина аналізу роботи МО за минулий навчальний рік.

3. Визначення завдань МО на новий навчальний рік.

4. Урахування інтересів і запитів учителів при плануванні роботи.

5. Реалізація особистісно зорієнтованого підходу.

6. Організація роботи МО (*скільки проведено засідань, їх періодичність, плановість, відвідування*). Відхилення від плану (*зміни в тематиці засідань, чим вони викликані*).

7. Якість підготовки і проведення засідань МО.

8. Організаційні форми і методи роботи. Поєднання традиційних форм, застосування інтерактивних методів.

9. Над якими проблемами працює МО?

10. Як розробляються дані проблеми на рівні кожного вчителя?

11. Які підсумки індивідуальної і колективної роботи?

12. Система роботи з освоєння нових технологій навчання та впровадження їх у практику.

13. Які рекомендації давалися МО щодо впровадження досягнень науки і ППД?

14. Результати впровадження рекомендацій у практику роботи (*висновки на основі відвідування й аналізу уроків*).

15. Діяльність МО з питань вивчення, узагальнення і впровадження перспективного досвіду.

16. Досвід роботи якого вчителя вивчений і узагальнений, з яких питань?

17. Які форми узагальнення досвіду?

18. Які форми використовувалися для ознайомлення членів МО з досвідом роботи передових учителів?

19. Проблеми самоосвіти вчителів у змісті роботи МО. Засоби стимулювання самоосвіти, саморозвитку, самореалізації.

20. Особливості організації методичної роботи з молодими вчителями.

21. Участь МО в атестації педагогічних кадрів (*вивчення системи роботи вчителів, узагальнення досвіду, проведення творчих звітів*).

22. Особливості організації методичної роботи в період між засіданнями МО: зміст, форми, результативність.

23. Система роботи МО з питань вивчення і аналізу стану викладання, рівня знань, умінь і навичок учнів.

24. Проведення підсумкової атестації, контрольних зрізів знань, тестування, заліків.

25. Організація позакласної роботи з предмета. Робота гуртків, факультативів.

26. Проведення предметних тижнів, конкурсів, олімпіад тощо. Ефективність позакласної роботи.

27. Результативність роботи МО: вплив на підвищення рівня професійної майстерності вчителів, удосконалення стану викладання, рівня знань, умінь і навичок учнів.

Школа молодого вчителя

1. Цільова спрямованість навчання молодих учителів.

2. Орієнтація змісту діяльності на професійні запити вчителів.

3. Практична спрямованість занять.

4. Урахування індивідуальних особливостей і професійних можливостей учителів у процесі навчання.

5. Активність учителів у процесі роботи школи.

6. Навченість молодих учителів.

Школа перспективного педагогічного досвіду

1. Різномісність досвіду.

2. Чітке усвідомлення педагогічних ідей та умов їх успішної реалізації.

3. Зв'язок опису досвіду з його реальними результатами.

4. Наявність аналітичних оцінок досвіду, його результативності.

5. Сформованість потреби використовувати в педагогіці ідеї досвіду.

Творча група

1. Обґрунтування актуальності визначеної науково-методичної проблеми.

2. Виокремлення основних положень, ідей, розкриття форм, методів роботи творчої групи.

3. Цілеспрямованість педагогічного пошуку.

4. Аналітична оцінка результатів педагогічного пошуку.

5. Дослідницька спрямованість педагогічної діяльності.

6. Вивчення, апробування, упровадження інноваційних технологій, методик, перспективного досвіду.

7. Створення власного досвіду.

Інформування про власні педагогічні знахідки.

Література

1. Діагностика успішності учителя / Упоряд. Т. В. Морозова — Х.: Веста: Ранок. — 2007.
2. Єрмола А. М., Суджик О. Р. Технологія планування управлінської діяльності в освіті (річний управлінський цикл). — Х.: Курсор, 2004.
3. Жерносек І. П. Знайти показники критеріальності й ефективності науково-методичної роботи в загальноосвітньому навчальному закладі // Управління освітою. — 2005. — № 19.
4. Зверева В. І. Як зробити керування школою успішним? — Х.: Ранок, 2007.
5. Кленко С. Освіта, яка заохочує до запитань... // Післядипломна педагогічна освіта. — 2005. — № 1.
6. Конаржевський Ю. А. Педагогический анализ учебно-воспитательного процесса и управление школой. — М., 1986.
7. Маслікова І. В. Технологія управління розвитком професійної кар'єри педагогічних кадрів // Управління школою. Основа. — 2006. — № 1.
8. Національна доктрина розвитку освіти // Книга методиста: Довідково-метод. вид. / Упоряд. Г. М. Литвиненко, О. М. Вернидуб. — Х.: Торсінг плюс, 2006.
9. Половенко О. В. Сучасні підходи до планування діяльності методичних служб: Метод. рекомендації. — Кіровоград: Вид-во ОІППО ім. Василя Сухомлинського, 2007.
10. Постельняк А. І., Половенко О. В. Система навчання працівників районних (міських) методичних кабінетів (центрів) і методичного активу. Самоосвіта методиста: Навч.-метод. посіб. — Кіровоград: Вид-во ОІППО ім. Василя Сухомлинського, 2006.
11. Робота методкабінету / Упоряд. Л. Галіцина. — К.: Шк. світ: Вид. Л. Галіцина, 2005. — (Б-ка «Шк. світу»).
12. Самоаналіз та самооцінка діяльності закладу освіти. — Тернопіль: Астон, 2004.
13. Скрипник М. І. Аналітична діяльність методиста // Управління освітою. — 2006. — № 5.
14. Сухомлинський В. О. Вибрані твори: В 5 т. — К., 1976—1977.
15. Тевлін Б. Л. Контрольно-аналітична діяльність керівника школи. — Х.: Основа, 2006.
16. Тевлін Б. Л. Професійна підготовка вчителів. — Х.: Основа, 2006.

НОВИНКА

журнал

«МЕТОДИСТ»

Настільна книга для працівників методичних структур різного рівня. Він допоможе оновити освітні системи регіонів, розробити положення та технології розвитку, віднайти оптимальні шляхи творчої співпраці методичних служб і закладів освіти.

Розділ 1. МОНІТОРИНГОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ

Ознайомить вас із різними технологіями моніторингових досліджень на рівні області, району (міста), закладу освіти.

Розділ 2. МЕТОДЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

Розв'язання освітянських проблем через багатоструктурність розвитку навчальних закладів в умовах модернізації освіти.

Розділ 3. КОМПЛЕКСНО-ЦІЛЬОВЕ ПЛАНУВАННЯ

Розробка стратегічних планів, програм розвитку методичних систем різного рівня.

Розділ 4. ПОРТФОЛІО МЕТОДИСТА

Знайомство з творчими лабораторіями найкращих методистів України.

Розділ 5. ЗАОЧНА ШКОЛА МЕТОДИСТА

Допоможе молодим працівникам методичних служб у розвитку компетентностей, набутті знань та умінь.

Передплатний
індекс**91497****Передплатити можна за «Каталогом видань України» на 2012 рік**